

Историјат творца фонда Управа града Београда

Управитељство вароши Београда, касније око 1870. Управа вароши Београда, а од 1890. године Управа града Београда, основано је Законом о општинама 13. јула 1839. године и до 1841. године третирано је као Београдска општина.

Надлежност Управе била је управно-полицијска до 1850. године. Полицијска уредба и Полицијски законик који су изашли те године дали су Управи судску власт, ону коју су имали и окружни начелници, наиме, она је од тада могла да суди спорове до тридесет дана затвора, 35 штапова телесне казне и 8 талира новчане и да над полицијским кривцима врши ону власт коју су имали окружни начелници. Судску надлежност Управа је изгубила 1889. године када је она пренета с полиције на грађанске судове, на основу Устава из 1888. године, по коме судску надлежност имају само судови.

Најзначајнија промена у организацији и раду Управе извршена је 1860. године. Тада је Београд био први пут подељен на шест квартова: варошки, дорђолски, палилулски, теразијски, савамалски и врачарски. Квартови су представљали одељења Управе, имали су своју канцеларију са најнужнијим бројем службеника. За вршење полицијских задатака Управа је имала жандармеријску компанију са 120 људи и 15 коњаника.

Територијална надлежност Управе није била утврђена и са годинама се мењала. од 1863. године под њену полицијску надлежност дошао је и Топчидер.

Виши непосредни орган Управе било је Министарство унутрашњих дела, нижи - Општина града Београда, све до 1903. године.

Управа је обављала полицијске дужности које су се односиле на политичку и јавну безбедност. Као надзорни орган Општине она је имала и низ других дужности из области изградње, просвете, здравства, социјалног старања итд.

За време првог светског рата Управа града Београда није деловала, и почела је поново да ради после уједињења 1. децембра 1918. године у престоници Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

У развоју Управе града између два рата могу се разликовати два периода - до 1930. и после тога.

Иако је, према Уредби о подели земље на области, која је донета после Видовданског устава априла 1922. године, Београд и Загреб требало да буду потчињени дотичним областима, Управа града потпала је под непосредну надзорну власт Министарства унутрашњих дела.

Територијална надлежност Управе простирала се на варош и предграђа: Душановац, Милошевац, Вождовац, Топчидер, Чукарица.

У организационом погледу она је и даље имала шест квартова установљених у XIX веку и још четири комесаријата: Топчидерски, Чукарички, Железничке полиције и Савске полиције.

Унутрашња организација имала је шест одељења, а касније осам. Године 1927. била су одељења: административно, пасошко и персонално, грађевинско, јавне безбедности, опште полиције, централно-пријавно и контрола странаца, саобраћајно и физикат, као и жандармерија смештена у станицама на Вождовну, Душановцу, Светосавском крсту, Чукарици и Кланици.

Закон о унутрашњој управи изашао је после обнародовања диктатуре. Београд је у новој административној подели земље на девет бановина остао посебна управна јединица. Управа града остала је под надлежношћу Министарства унутрашњих послова. Министар унутрашњих послова могао је да повери управнику града Београда послове полицијске природе и за подручје целе земље (за вођење техничких средстава и за вођење криминалне евиденције).

Јануара 1930. године, изашла је Уредба о устројству и деловању Управе града. Територијална надлежност, по новој Уредби, простирала се на општине градова Београда, Земунa и Панчева. Уредба о изменама и допунама Уредбе о устројству и делокругу Управе града, донете 1935. године, проширила је њену територијалну надлежност и на подручја општина: Бежанијске, Борчанске, Великомокролушке, Вишњичке, Војловичке, Жарковачке, Железничке, Земунске, Јајиничке, Кнежевачке, Кумодрашке, Маломокролушке, Миријевске, Овчанске и Ресничке. Рад Управе у вези њене надлежности делио се на послове опште управе и на послове државне полицијске власти.

Организациона структура била је следећа: Управа (управник, помоћник управника, секретаријат), Послови опште управе (Грађевинско-техничко одељење, Одељење за социјалну политику и народно здравље, са Одсеком за социјалну политику и Одсеком за народно здравље, Финансијски одсек са Благајном и Економатом и Општи школски центар) и Послови полицијске власти (Административно одељење, Одељење опште полиције, Одељење кривичне полиције, Одељење саобраћајне полиције, Одељење техничке полиције и Збора полицијских агената). Управнику града стајао је на располагању један пук и један ескадрон државне коњичке жандармерије, који је уочи другог светског рата имао око 1400 људи. По овој Уредби повећан је и број квартова. Уместо шест сада је било 14, нешто касније 17, што је изазвало и измене границе квартова. У целој организацији највећи значај имало је II одељење, тј. Одељење опште полиције. Главни задатак ове политичке полиције био је да чува државну безбедност и јавни поредак, да сузбија

шпијунажу и да се бори против сваке акције уперене против државног поретка. Али, најзначајнији делокруг рада била му је борба против КПЈ чиме се бавио његов IV, такозвани Антикомунистички одсек.

За време другог оветског рата у Београду, који је постао центар окупаторске управе и новоформираног квинслишког апарата за Србију, Управа је продужила привремено да ради под називом Надлештво полиције у Београду.

Априла 1941. године, према овлашћењима немачких власти, донета је Наредба о деловању полиције у Београду. Наредба је заменила Уредбу из 1930. године. Полиција је почела да ради по овој Наредби и по личним наређењима изванредног комесара, који се налазио на челу Управе, као и по налозима немачких власти.

Територијална надлежност полиције захватала је подручја општина: града Београда, затим Великомокролушке, Вишњичке, Жарковачке, Железничке, Јајничке, Кнежевачке, Кумодрашке, Маломокролушке, Миријевске и Ресничке, као и атаре општине Земун и општине Бежанија. Крајем јесени 1941. године издвојени су из надлежности Управе града Земун и Бежанија.

Полиција је била подељна на XVI квартова и на два полицијска комесаријата - железничке полиције и Паробродске. Квартови и комесаријати били су дужни да врше полицијску власт.

Унутрашња организација била је следећа: Административно одељење, Одељење специјалне полиције (бивше Одељење ошпте полиције имало је четири одсека), Одељење кривичне полиције (касније названо Одељење криминалне полиције), Одељење месне полиције, Одсек за чување морала, Одсек централне пријавнице, Финансијски одсек, Полицијска стража, Збор полицијских агената (касније Одељење полицијских агената), Ветеринарско одељење, Одсек за пријем молби за пропуснице - путне исправе ван територије Војног заповедника Србије. Као одељење Управе града Београда водио се Концентрациони логор на Бањици, који је формиран одлуком и наређењем немачких власти јула 1941. године. УГБ је имала и тзв. Јеврејски одсек, који је тесно сарађивао са немачким властима и постојао је до почетка 1943. године.

По формирању Недићаве квислиншке владе, Управа града Београда била је под надлештвом Министарства унутрашњих послова, а кратко време, од августа 1942. до августа 1943. године, врховни народни орган Управе града Београда био је „Шеф српске државне безбедности“.

За време окупације у Управи града Београда најзначајније место имало је Одељење специјалне полиције. Територијална надлежност овог Одељења, односно њеног IV антикомунистичког одсека; протезала се формално само на

Београд, а фактички на целу окупирану Србију и својим значењем за окупаторску и квислиншку власт надмашила је читаву Управу града Београда.

Управа града Београда престала је са радом ослобађањем Београда 20. октобра 1944. године.